

**משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א' לפיתוח פדגוגי
תכניות לימודים ייחודיות**

שם ביה"ס/המוסד: סמינר הקיבוצים, ת"א
שם התכנית הייחודית: תקשורת מקדמת
תחום הדעת: מדעי החברה
מספר יחידות הלימוד: 5
סמל מוסד:

'תקשורת מקדמת' - מדעי החברה במאה ה-21

תכנית חינוכית-חברתית ייחודית לטיפול אחרות פעילה
באמצעות מצלמת הווידאו, במכללת סמינר הקיבוצים.

רקע על ביה"ס:

ביה"ס לתקשורת מקדמת הינו חלק מביה"ס ללימודי תעודה במכללת סמינר הקיבוצים. תכנית "תקשורת מקדמת" נוסדה על ידי רן ישפה בשנת 2000 כמענה לקשיים ולבעיות שבני נוער חווים ונוער בסיכון בפרט, במסגרות השונות בחייהם, ביניהם: קשיים חברתיים, רגשיים, בעיות תקשורת, חוסר ביטחון וקשיי מסוגלות עצמית. התכנית פותחת בפני בני הנוער צוהר לעולם העשייה הקולנועית ככלי חינוכי חווייתי ומעמידה במרכז למידה המטפחת תהליכי צמיחה והתפתחות דרך יצירה של "סיפורי וידאו" מתוך עולמם. ניתנת להם ההזדמנות "לחיות בסרט", ומשם להסיק מסקנות לגבי החיים במציאות שלהם וכיצד ניתן לקדם מעורבות חברתית ואזרחית שלהם. תהליך העבודה מלווה על ידי מנחה מוסמך לתכנית האמון על עיבוד החוויה לכלל למידה משמעותית. 'תקשורת מקדמת' בעלת תיקוף אקדמי וניתן לקרוא כאן מאמר אודותיה. התכנית פועלת בעשרות מוסדות חינוך בארץ ובפריפריה בפרט, שלאור הצלחתה נכנסה כתכנית התערבות של אגף א' לילדים ונוער בסיכון.

הלימודים במכללה מפגישים אותם עם תרבויות מגוונות. הלמידה יחד מעשירה את ראייתם החברתית ומאפשרת שיח חוצה מגזרים סביב המכנה המשותף - 'אני אדם וכל דבר אנושי לא זר לי'.

צוות התכנית פועלים מאמונה ביכולות האדם לגלות את עוצמתו במטרה לקחת אחריות על גורלו וסביבתו. רן ישפה העומד בראש התכנית זכה לאורך השנים בפרסים רבים, ביניהם פרס רוטשילד לחינוך לשנת 2013 "על עשייה פדגוגית יצירתית, המובילה לשיח בין התלמידים ובקהילתם ועל יצירת מודל של 'תקשורת מקדמת' דיאלוג באמצעות מצלמת הווידאו ותוצריה" ופרס זוסמן-ג'וניט לשנת 2017 על "פיתוח שירותים לעידוד המצוינות בקרב ילדים ונוער בפריפריה החברתית והגיאוגרפית". ניתן לקרוא כאן תקציר אוטוביוגרפי שלו. את התכנית מלווה אקדמית ד"ר רות הרטאן.

בנוסף לעבודה עם נוער בסיכון, 'תקשורת מקדמת' פועלת עם תלמידי החינוך המיוחד ובשנת 2014 פתחנו מסלול להכשרה מקצועית בצילום ועריכה לאנשים עם מוגבלות, שכולל השתתפות במקומות עבודה בתחום ולאור הצלחתו השנה פתחנו מחזור שלישי.

סיבות והנמקות לפיתוח התכנית:

לאור הצלחת התכנית המתקיימת מאז שנת 2000 ולאור היותה מפתחת מודעות לחברה ולמדינה, כאשר אמצעי הלמידה הינו טכנולוגי - שימוש בצילום ועריכה, ראוי ומתאים ביותר לשייך תכנית שכזו לדיסציפלינת מדעי החברה.

אנו מבקשים להעלות שלב ולאפשר לתלמידים מהפריפריה להגיע ללמוד באקדמיה ולחוות ניסיון מוצלח במסגרת תומכת עם קורס "אוריינות אקדמית", לקבל תעודת סטודנט, בגרות במסגרת מדעי החברה ורכישת מקצוע העריכה. כל זאת בנוסף לתהליך הרפלקטיבי של "תקשורת מקדמת" המשלב צילום, בימוי ומשחק. הלימודים במכללה משלבים פיתוח יכולת הבעה אקדמית בעל פה ובכתב במטרה להעצים את התלמידים ולעודד אותם לשאוף להמשך לימודים אקדמיים.

בתכנית ייחודית זו משתלבים שני פניו של התחום העיוני: מחקר סוציולוגי וקרימינולוגי. התלמיד נדרש לאחד בין שלושת מושגי הבסיס של התכנית: הסרטון ; הוא כאדם - כיצד מוצג בו ; והחברה הצופה – הגדרת קהל היעד של סיפורי הוידאו שלו. כל אלה נשזרים בדמותו של סיפור וידיאו המשולב עם עבודת החקר הכתובה ומכשירים את התלמיד כיוצר חברתי וחוקר צעיר, כך שהוא מיישם בעבודה אישית את ייעודו של האזרח הפרודוקטיבי.

ייחודיותה של התכנית:

"תקשורת מקדמת" שמה במרכז למידה המטפחת תהליכי צמיחה והתפתחות חינוכית חברתית דרך יצירה של "סיפורי וידיאו" מתוך עולמם של בני הנוער כאזרחים במדינה. התכנית נותנת לתלמידים הזדמנות לעסוק בחיים שלהם כאזרחים באופן שבו הם עצמם מגלמים אותם ומעצבים אותם בדימוי מסך. במקום להיות פועלים ומופעלים בלי דעת במציאות החיים המוכרת להם, ניתנת להם הזדמנות "לחיות בסרט", ומשם להסיק מסקנות לגבי החיים במציאות שלהם וכיצד ניתן לקדם מעורבות חברתית ואזרחית שלהם. בחינתו ושינויו של הסיפור בעקבות השיח המתמשך, מחזק את הערך העצמי, את החוסן ואת תחושת המסוגלות העצמית של הנער להיותו בוגר עצמאי, מעורב, בעל תודעה, רגישות חברתית, אכפתי ואחראי. לצד זה, העבודה הקבוצתית, המבוססת על הצורך בשיתוף פעולה על מנת לייצר סרט, מחזקת את המחויבות החברתית של המשתתפים, את התחושה שהם חלק מקבוצה (ומדינה), מגוף יוצר, שבו לכל חלק יש תפקיד ומשמעות ורואה במעורבות החברתית ערך ודרך חיים.

ייחודיות נוספת של התכנית היא בהתאמתה גם לתלמידי אגף שח"ר.

דרכי ההוראה בתכנית מבוססים על עקרונות החינוך ההומניסטי שהוא בבסיס הגישה לנוער המועד להתנהגויות מסוכנות.

התלמידים יוצרים בכל שנה סיפורי וידיאו מבוססים על חייהם, שדרכם הם מתחברים למדעי המדינה ולמסיימים תהליך של שלוש שנים ישנה "טרילוגיה" של סיפורי וידיאו המבוססת על תהליך למידתם ויתרה מזאת - המדיום מאפשר להפיץ את עשייתם החינוכית ברשת וכך להשפיע על הקהילה שלהם ובמדינה בכלל. תכנית זו יכולה להתקיים בכל בי"ס המפעיל כיתות שח"ר ומחפש דרך יצירתית וערכית לצמצם פערים וליצור בקרבם תהליכי למידה משמעותיים.

מספר יחידות הלימוד של התכנית בתחום הדעת "מדעי החברה":

התכנית בנויה לאפשר לתלמידים להגיע ל 5 יחידות בגרות , מעשית ועיונית. התכנית תתפרס על פני שלוש שנים:

כיתה י'- מספר ש"ש: 4	נושא: יחידת מחקר בסוציולוגיה- בשילוב סיפור וידאו
כיתה י"א מספר ש"ש: 6	נושא: לימודי סוציולוגיה ובשילוב סיפור וידיאו
כיתה י"ב מספר ש"ש: 6	נושא: קרימינולוגיה בשילוב סיפור וידאו

סה"כ- 5 יח"ל לבגרות

כותבי התכנית ושותפיה:

רן ישפה - ראש התכנית ל"תקשורת מקדמת" במכללת סמינר הקיבוצים. מומחה בתחום העשייה הקולנועית עם אוכלוסיות מוחלשות. בעל ניסיון רב בהנחיית קבוצות של נוער והכשרת מבוגרים. לאורך השנים עשייתו

זיכתה אותו בפרסי חינוך רבים, ביניהם פרס רוטשילד לחינוך 2013 ופרס זוסמן-ג'וינט לשנת 2017 על פיתוח שירותים לעידוד המצוינות בקרב ילדים ונוער בפריפריה החברתית והגיאוגרפית.

אילנית גז - בעלת תואר ראשון ותעודת הוראה במדעי החברה, מורה מזה כ-20 שנה בבית חינוך "אופק" בקיבוץ עברון, מנחה מוסמכת ל"תקשורת מקדמת".

ד"ר רות הרתאן – המלווה האקדמית של התכנית "תקשורת מקדמת". אחראית לתחום לימודי אוריינות מדיה במכללת סמינר הקיבוצים. הייתה שותפה להקמת צוות לימודי תקשורת וחינוך באוניברסיטת בר-אילן. מקנה השתלמויות לחדרי מורים ברחבי הארץ. יזמה והובילה את צוות החשיבה לתקשורת וחינוך מיוחד במכון מופ"ת. מחברת הספרים "לשון כחוויה", "בקשר לתקשורת", "סביבות מדברות" ו"אוריינות חזותית בפעולה".

התלמיד וצרכיו

התלמידים הלומדים בתכנית ייחודית זו, הם לרוב תלמידי אגף שח"ר. לומדים בה יחדיו תלמידים מרקע חילוני ומרקע דתי-לאומי, תלמידים ערבים ותלמידים עולים חדשים, וכולם מרקעים חברתיים-כלכליים שונים. דווקא ילדים בעלי דימוי עצמי והערכה עצמית נמוכים, היסטוריה של נשירה ומעברים בין מסגרות, ציפיות נמוכות ותפיסת עתיד מוגבלת ונמוכה זוכים ליחס חדש ומטיב בדבר יכולותיהם (ראה מאמר בנושא כאן). במערכת החינוך הילדים נדרשים לעסוק בתכנים החיצוניים להם, כאשר הסביבה הלימודית היא בעיקרה מילולית ומושגית. כך חוברים להם שני קשיים: זרות החומר וזרות השפה. לעומת זאת, בדרישה לתרגם את רעיונותיהם לסיפור וידיאו, המשימה נעשית קרובה לעולמם: ראשית כיוון שהתכנים באים מעולמם ושנית כיוון שהשפה שבה הם נדרשים להתבטא היא שפת המציאות: פעולה במקום ובזמן ועל פי קודים מהעולם המוכר להם.

הכלי של תקשורת מקדמת: יצירת סיפורי וידיאו בהנחיית מורה מומחה ומנוסה-המנטור. סיפורים אלו מאפשרים לילד ולקבוצת הלומדים לראות-להראות- ולהיראות עם סיפורי חייהם ולחוות העלאת המודעות ובדיקת אלטרנטיבות לשינוי ואפשרויות לחיזוק והעצמה. על בסיס זה תיתכן למידה משמעותית.

צוות ההוראה:

מי שמלווה את כל התהליך הלימודי הוא המנחה המקבל הכשרה מעמיקה להוביל ברגישות ובתבונה מהלכים פנימיים עוצמתיים אלו, ולתמוך בכל תהליכי המשנה הנגזרים מהם. העבודה עם המנחה מהווה את אחד מהגורמים המרכזיים המלווים תהליך אקטיבי של מודעות עצמית ושל שינוי ממש. כך, המנחה מייצר עבורם מבוגר נורמטיבי משמעותי שנמצא בחייהם, ומכיל ומקבל אותם כפי שהם. תפקידו המרכזי של המנחה בדיאלוג הקבוצתי הוא לא רק לכוון את השיח למקומות חינוכיים וערכיים של בחירות אשר ייטיבו עם הנוער אלא גם להיות זה המאפשר להם להיות הם, על כל מורכבותם. המנחה משמש דמות של 'אחר משמעותי', הממלא מגוון תפקידים החיוניים לתהליך הצמיחה; מהכלה וקבלה ללא תנאי ועד להמשגה ותיווך של המציאות בפני המשתתפים, המאפשר התבוננות והבנה של החוקיות הסדורה בה והשלטת משמעות בתוך מה שלעיתים נדמה כסתור וכאוטי.

נורית מליכין - , בעלת B.A בכלכלה וסטטיסטיקה (האוניברסיטה העברית בירושלים, בהצטיינות), עו"ד (תואר L.L.B במשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים), M.F.A בקולנוע (אוניברסיטת ת"א) ומנחת קבוצות מוסמכת ל"תקשורת מקדמת" (מכללת סמינר הקיבוצים).

מיטל שגב - בעלת תואר ראשון B.E.d בקולנוע וחינוך ומנחה מוסמכת ל"תקשורת מקדמת" במכללת סמינר הקיבוצים.

שרית ישראלי - לימודי PhD באוניברסיטת בר-אילן, היחידה ללימודים בין-תחומיים, בתוכנית ללימודי פרשנות ותרבות. נושא המחקר: היראות, בדיה ומופע: מיצג האישיות באמנות הדיוקן של ברונצינו, בהנחיית פרופ' אבי שגיא וד"ר דומיניק לוי-אייזנברג. המחקר בהליך הוצאה כספר, במסגרת סדרת "פרשנות ותרבות" בעריכת פרופ' אבי שגיא, בהוצאת כרמל.

M.A באוניברסיטת בר-אילן, היחידה ללימודים בין-תחומיים, לימודי פרשנות ותרבות. סיום בהצטיינות. B.A במכללה האקדמית ספיר, החוג לתקשורת יצירה וביקורת. סיום בהצטיינות.

רעות (תותי) נאור B.Ed בחינוך מיוחד ותרבות ישראל. בעלת ותק של 12 שנות חינוך והוראה עם תלמידים בסיכון ותלמידי חינוך מיוחד.

ניסים סמדג'ה - מפקח על המעונות, חסות הנוער משרד הרווחה, יועץ למנהל ביה"ס מנדל למנהיגות חינוכית ומרצה בביה"ס לתקשורת מקדמת. עם תעודת הוראה (מכללת דוד ילין ירושלים), תואר שני התנהגות ארגונית (מכללת פוליטכניק רחובות) ותואר ראשון עו"ס (האוניברסיטה העברית בירושלים).
טליה מזרב - בעלת תואר שני בייעוץ חינוכי ותואר ראשון בחינוך מיוחד ותיאטרון.

איתי פלר - צלם ועורך וידאו, B.A החוג לקולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת תל אביב. ניסיון של שנים בעולם הפוסט של הטלוויזיה, הפקת תכניות יומיות, וסרטים דוקומנטריים. בין 2013 ל-2016 ניהל את מחלקת הניו-מדיה של אוניברסיטת ת"א והחל מ-2016 רכז תכניות הנוער בבי"ס לתקשורת מקדמת ומנחה מידי שנה 7 קבוצות נוער בסיכון.

עפר הררי - בוגר מגמת הקולנוע ב"בית-צבי". צלם קולנוע וטלוויזיה (בין עבודותיו: איים אבודים, אהבה קולומביאנית, מרחק נגיעה, הבורר, אבודים באפריקה ועוד). מלמד צילום קולנוע וטלוויזיה במכללת ספיר. בוגר "תקשורת מקדמת" 2015 ומנחה קבוצות בתכנית בבת ים.

אילנית גז - בעלת תואר ראשון ותעודת הוראה במדעי החברה, מורה מזה כ-20 שנה בבית חינוך "אופק" בקיבוץ עברון, מנחה מוסמכת ל"תקשורת מקדמת".

המורים של התכנית ישולבו בהוראת התכנים בהתאם למומחיות האישית של כל אחד מהם, כאשר מתקיימת ביניהם השלמה האחד של השני ולכן, איננו מגדירים באופן חד משמעי מי ילמד מה, אלא בהתאם להתקדמות התלמידים הן כקבוצה והן כפרטים.

החברה וצרכיה:

מטרת התכנית לתת מענה בעיקר לתלמידים מוחלשים המוגדרים במצבי סיכון. אנו רוצים לאפשר לתלמידים, שלא הצליחו לממש את יכולותיהם עקב חסכים לימודיים שהם גוררים אחריהם עוד משנותיהם בבית"ס יסודיים וחט"ב לממש את הפוטנציאל הקיים בהם מתוך "כבוד הדדי, אמון בהם וביכולתם לקיים דיאלוג ולאפשר לתלמיד להשפיע על המציאות שבה הוא חי" (שור ופריירה, 1990). אחת המטרות של משרד החינוך היא צמצום הפערים החינוכיים לימודיים, חברתיים-תרבותיים במדינת ישראל ותכנית זו מוכחת כמאפשרת ומיישמת זאת באמצעות כלים עכשוויים המותאמים לצרכי התלמידים, שיגלו את יכולותיהם וירחיבו את תרבותם.

בנוסף לכך, הגעתם ללמוד זאת במסגרת אקדמית, במכללת סמינר הקיבוצים, תפתח אצלם מצינות ויחד איתם נטמיע בהם אמונה ויכולות, שגם הם יכולים ללמוד באקדמיה ולפרוץ את מעגל חייהם!¹ מחקרים רבים העוסקים במצבם של צעירים במצבי סיכון בהמשך חייהם, מעידים על הסתגלות והישגים נמוכים בתחומי החיים השונים, בהשוואה לקבוצות אחרות של בני גילם בחברה (בנבנישתי, 2015). רוב תכניות ההכנה כיום מתמקדות בהכנה לשירות הצבאי, ולא בהכנה ללימודים גבוהים. ליכולתם לרכוש השכלה גבוהה ישנה השפעה מכרעת על יכולתם להשתלב חברתית, להתקדם כלכלית ולשבור את מעגל העוני. מעבר לתרומתה זו, מחקרים מצביעים שלהשכלה גבוהה יתרונות נוספים עבור הצעירים והחברה עצמה, ביניהם בריאות טובה יותר ומעורבות חברתית גבוהה יותר (Ma & Baum, 2007). **הבעיה כיום** - גם לאחר הכניסה למוסדות להשכלה גבוהה נתקלים בוגרים שהיו במצבי סיכון בקשיים רבים. בין היתר, רובם הם דור ראשון במשפחותיהם המשתלב בלימודים מסוג זה ובשל כך, רבים מגיעים ללימודים עם ידע מועט על הדרישות וההתמודדויות המצפות להם במהלך הלימודים.

הלימוד בביה"ס לתקשורת מקדמת במכללת סמינר הקיבוצים מפגיש את הלומדים עם מרצים ותכנים ממגוון מחלקות המכללה, וכן עם סטודנטים וסטודנטיות. הרב תרבותיות הקיימת במכללה, שאת ערכיה מבקשת התכנית להנחיל, משתקפת באוכלוסיית התלמידים. זהו מפגש חברתי בין תלמידים בעלי השקפות עולם מגוונים המייצגים מגזרים שונים בחברה הישראלית. העיסוק במדעי החברה תחת קורת גג אחת מעשיר את ראייתו החברתית של התלמיד ומאפשר שיח חוצה מגזרים סביב המכנה המשותף לכלל התלמידים, והוא "אני אדם ושום דבר אנושי לא זר לי".

התפיסה הרעיונית של התכנית (הרציונל):

ההוראה היא הפרופסיה המובילה להתבוננות בבכירי נפשו של התלמיד, והיא המקדמת את יכולותיו ורעיונותיו, ובעיקר את רצונותיו להפוך את הידע למקור חשוב ומרכזי בתהליך השיקום, תוך שהוא מרחיב את תהליכי ההבנה (הרפז, 2005).

נקודת מוצא זו היא התפיסה הרעיונית המרכזית של התאמת תחום הידע "מדעי החברה" לאוכלוסיות מחלשות דרך יצירת סיפורי וידיאו **פרי יצירתם מתוך עולמם** ומתוכם לקיים תהליכי הבניית ידע.

² "פאולו פריירה (שור ופריירה, 1990) הביא לפתחנו את ההכרה בצורך בהתבוננות פנימית של המורה במה שמייחד את התלמיד. המורה יוצר פסיפס עמוק ורחב של פדגוגיה, הנותן כר נרחב לידע ולמידע שהתלמיד מביא למרחב הכיתתי. על המורה להכיל זאת ולנסות וליצור חיבור לנושאי השיעור הספציפי.

¹ לימודים, השכלה ותעודה: מפתח לשינוי עבור ילדים ונוער במצבי סיכון ; ביטאון "אפשר" לעובדי החינוכי-סוציאלי ; גיליון 27 מאי 2016.

² "השכלה מחוללת תקווה", חיים מויאל, ראש אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון.

במרחבי ההתבוננות החדשים של הנער, תוך כדי הפיכתו לתלמיד, ובקשריו המתחדשים עם הלמידה והמורה, נוצר מיכל ידע חדש, המתרחב וגדל ומאפשר לתלמיד להתמודד עם המשמעויות של הידע. על המורה להיות מסוגל להכיל ולהחזיק בו-זמנית הן את הידע הזורם אליו בדיאלוג המתמשך עם תלמידיו והן את החומר הלימודי של השיעור, וליצור עבור תלמידיו את הקרקע ללמידה של חומר חדש, שיוביל להעמקה ולעמידה בדרישות הנורמטיביות. פריירה הוסיף בתפיסתו גם את ההכרה בדיאלוג כמכשיר מרכזי בעל כוח משמעותי היכול להוביל לשינוי תודעה (שור ופריירה, 1990).

הבחירה יחד עם התלמידים ליצור "טרילוגיה" של סיפורי וידיאו הנבנים בכל שנה בעקבות העמקת תכנים שהם רוכשים ומותאמים לעולמם תאפשר להם את הטמעת הידע כחלק מחייהם ולא על מנת "לסמן V" לסיים בגרות. בשנת הלימודים האחרונה, לאחר שהתעצמו והבשילו הם לומדים את נושא הקרימינולוגיה, שעולם זה יתכן וקרוב לחלקם עקב נסיבות חייהם ובכך יסייע להם לבחור אלטרנטיבות מטיבות בחייהם למען עצמם ולמען החברה.

כל תהליך הלמידה אצלנו מגלם בתוכו השגת מטרות נוספות להתפתחותם האישית כחלק מרציונל התכנית.³ בין השנים 2009-2011 נערך מחקר על התכנית בבית שמש בבית ספר ברנקו וייס האתגרי המיועד לנוער בסיכון ששילב כלים כמותניים ואיכותניים. המחקר התבצע על ידי יחידת ההערכה שבמכון ברנקו וייס בשיתוף הביטוח הלאומי, אגף פיתוח שירותים לילדים ובני נוער בסיכון. במסגרת המחקר רואיינו 40 תלמידים משלוש כיתות שונות (י"א-י"ב).

תוצאות המחקר מעידות על יעילותה של "תקשורת מקדמת" כתכנית התערבות בכמה פרמטרים מרכזיים: חיזוק היכולת לביצוע תהליכי רפלקציה אישיים:

"זה לא שאתה רק מצלם ומשתתף ומשחק, זה גורם לנו להסתכל על עצמנו ולשנות את החשיבה שלנו לגבי זה";

צמצום התנהגויות סיכון וחיזוק החוסן האישי:

"אם חברים מציעים לי לשנות, אני יודעת מה כן לעשות ומה לא לעשות. כל מה שראיתי בסרט (במסגרת התכנית, הערה שלנו), לאן זה מוביל ואני נמנעת מזה"

נוכחות רציפה והתמדה בהגעה רציפות לבית הספר:

"את לא מבינה מה זה עושה – בגלל זה אני מגיעה לבית ספר". • התכנית כולה תפתח מצוינות באוכלוסיות מוחלשות ותטמיע בהם אמונה שגם הם יכולים ללמוד באקדמיה ולפרוץ את המעגל החברתי והסביבתי בו הם חיים.

• התכנית כולה תפתח מצוינות באוכלוסיות מוחלשות ותטמיע בהם אמונה שגם הם יכולים ללמוד באקדמיה ולפרוץ את המעגל החברתי והסביבתי בו הם חיים.

מטרות התכנית מטרות על:

³ הרתאן ושבט-מילר (2016). "מסיפור חיים לסיפור וידאו": תכנית חינוכית-חברתית של מודל 'תקשורת מקדמת' לטיפוח מסוגלות עצמית באמצעות מצלמת הווידאו. מניתוק לשילוב, 19, 285-298.

1. מימוש זכותם של ילדים ונוער בסיכון למיצוי הפוטנציאל האישי, ולגיבוש תפיסת העתיד שלהם.
2. חיזוק החוסן ותחושת המסוגלות העצמית של הנער להיותו בוגר עצמאי, מעורב, בעל תודעה, רגישות חברתית, אכפתי ואחראי בחברה.

מטרות קוגניטיביות

- התלמיד יבין מושגים סוציולוגיים
- התלמיד ילמד תופעות חברתיות הקיימות במאה ה-21.
- התלמיד ילמד עמדות שונות.
- התלמיד יכיר תיאוריות בקרימנולוגיה
- התלמיד יבין תיאוריות פסיכולוגיות-חברתיות
- התלמיד ירכוש ידיעות ספציפיות על החברה הישראלית.
- התלמיד יפתח כישורים ומיומנויות בתחומים של רפלקציה אישית, תקשורת בין אישית, פתרון בעיות-קבלת החלטות, חשיבה יצירתית ופעולה בצוות שבו השותפים הינם לומדים בעלי איכויות אישיות שונות ומשלימות.

מטרות ערכיות - רגשיות, חברתיות ותרבותיות:

- התלמיד יקבל הזדמנות להתבוננות על "עצמו" ועל החברה במראה חיצונית לחיזוק בניית זהותו החברתית והתרבותית.
- התלמיד יפתח את תחושת ה"מסוגלות עצמית" שלו במטרה לקדם תחושת שייכותו לקהילה, לחברה ולמדינה ומחויבות כלפיהן.
- התלמיד יגלה את חזקותיו וידע כיצד להעצימן ככלי לשינוי חברתי.
- התלמיד יפתח יכולות לעבודת צוות ויחווה מחברות חברתית הדדית עם קבוצתו.
- התלמיד יפתח מעורבות ואחריות חברתית, קהילתית ואזרחית פעילה.

פיתוח כישורי למידה ומיומנויות:

- התלמיד יקבל כלים לאוריינות אקדמית (כתיבה והבעה בע"פ)
- התלמיד ידע למצוא פתרונות יצירתיים לדילמות שונות המובאות במהלך השיעורים במסגרת עבודה אישית ו/או קבוצתית.
- התלמיד ידע ליישם את החומר התיאורטי שלמד ליישום פתרון הבעיה החברתית.
- התלמיד ילמד לנתח ניתוח ביקורתי של המידע האקטואלי המופץ במדיה הכתובה והאלקטרונית, וידע להבחין בין איכויות שונות של חומרים.
- התלמיד יסגל מיומנויות לניתוח ערכי של מצבים חברתיים וידע לתרגם את ממצאיו להצעות לפתרונות.

דרכי הוראה - למידה - הערכה

התלמיד משלב יצירה סיפורית בוידאו-מחקרית ולשם כך עליו ליישם ולהטמיע את כל מרכיבי התכנית. הערכת פרויקט הסיום והמטלות שהתלמיד נדרש לעמוד בהן לאורך לימודיו, מתוכננות כך שיאירו ויעצמו את הפנמת הרעיון המכונן של התכנית. העבודה על הפרויקטים בכל שנה היא החלק הארי של הלימודים. בחינת הבגרות גם היא מבוססת רובה ככולה על הפרויקטים. הפרויקטים משלימים זה את זה, והם עוסקים בנושאים שעניינם זהותו של התלמיד והקבוצה במובניה הרחבים.

בפרויקט העיוני מתכנן התלמיד סיפור וידיאו: הוא בוחר רעיון ונושא לסיפור, בוחר תכנים שיוצגו בסיפור וידיאו בהתאם לנושא ועורך אותם. התלמיד יצרף טקסטים נלווים לסיפורי הוידאו שיצור. כל סרטון ילווה בטקסט של כמאה מילים, בו ינתח אותה התלמיד ויסביר אותה לצופה הפוטנציאלי. העבודה על פרויקט הגמר העיוני – לאחר שהתלמיד בחר לו את הנושא המעניין אותו - נעשית בליווי סטודנטים מהמכללה. תפקידו של המנחה לסייע לתלמיד לחדד את הרעיון מאחורי ה"סיפור וידיאו" לכדי טקסט ולתרום לו מניסיונו, ולמעשה לעזור לתלמיד למצוא את מרב הפוטנציאל שבו.

בפרויקט המעשי יוצר התלמיד סיפור וידיאו. תהליך העבודה מורכב משלבים רבים, שראשיתם בהגשת רעיונות, התנסות בצילומים שונים ויצירה של מספר סיפורי וידיאו. בסוף התהליך התלמיד יוצר יצירה אישית בעלת משקל שהיא מיצוי של יכולותיו הקוגניטיביות, האומנותיות והרגשיות, הן מבחינת המיומנות, הן מבחינת הרעיון.

עם סיום כל שנה, כל סיפורי הוידאו והטקסטים שיצרו בעקבותיהם מוצגים יחדיו כתערוכה במכללת סמינר הקיבוצים.

לפרויקטים יגיש התלמיד דף עמדה שבו יפורטו הרעיונות העיקריים שבמרכז עבודתו ושיקוליו המקצועיים. בדף העמדה העיוני יציג התלמיד את התזה שמאחורי סיפורי הוידאו שיצר ואת שיקוליו. בדף העמדה המעשי יכתוב התלמיד על הרקע הרעיוני ליצירה ועל תהליך העבודה. בסיום כיתה י"ב יציגו התלמידים לביקורת את עבודת הגמר בתחום העיוני ובלימודי הסדנה בפני שני בוחנים חיצוניים ממכללת סמינר הקיבוצים ונציג ממושרד החינוך. הביקורות יערכו באולם המכללה. התלמידים יציגו את הפרויקט העיוני שלהם ואת הפרויקט המעשי. הם יידרשו להשתמש בלשון "מדעי החברה" ולהסביר באופן נהיר את תהליך העבודה. רוב הזמן יוקדש לדברי התלמידים, כאשר הבוחנים ישאלו רק מעט שאלות הבהרה.

להלן הסבר על עקרונות הלמידה בתכנית:

- רלוונטיות: התלמידים מספרים על בעיות חברתיות מתוך חייהם דרך עלילה ודמויות פרי יצירתם.
- חקר: הסרטונים שהתלמידים יוצרים מהווים "טקסטים", מתוכם מתפתח דיאלוג על ההקשרים החברתיים וניסוח הבעיה.

תהליך ביצוע החקר -

-זיקוק הבעיות הפרטיות שעלו לכדי בעיה אזרחית-חברתית כוללת.
-סקירה ספרותית סביב הבעיה והנושא שהעלו.
--איסוף מידע בעקבות הסקירה הספרותית באמצעות ראיונות מצולמים או תצפית המתקיימת ביצירת "סיפור וידיאו" תיעודי בשטח.
-הסקת מסקנות של התלמידים

- מציאת שני פתרונות שלהם שיציגו כאלטרנטיבות מצולמות לעומת הבעיה הראשונית שיצרו.
- דיון מעמיק ביניהם ועם המנחה על שתי האלטרנטיבות שהביאו כפתרונות לבעיה.
- בחירה של אלטרנטיבה המטיבה בעיניהם ומציגים אותה ליתר הקבוצה וביה"ס ומקיימים דיון.

מפרט התכנים

שם המקצוע: יחידת מחקר בסוציולוגיה כיתה: י' מס' ש"ש: 4

בכיתה י' תכלול התכנית השנתית 120 ש"ל יחידת מחקר בסוציולוגיה, יום בשבוע בן 4 שעות. התכנית בשנה זו תכלול למידה עיונית ויישום הנלמד באמצעות יצירת "סיפור וידיאו" על אחד הנושאים בהם מתקיים דיון ציבורי בחברה הישראלית לפי בחירת התלמידים.

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
4 שעה'	סיפור וידיאו מעשי	הכרות תקשורתית בין המנחה ובין חברי הקבוצה	קבוצה, חברה	צילום תרגיל ראיונות אישיים בו מעלים תכנים חברתיים המתקיים על ידם	נסיון חייו
4 שעה'	צפייה בקליפ שערך המנחה מהראיונות + התחלת צילום סרט ראשון בסוגיה אזרחית	חילוץ תכנים חברתיים המעסיקים את התלמידים	בעיה חברתית	המשתתפים בוחרים לצלם סצנה ראשונה המורכבת ממכלול הבעיות החברתיות אותם הביאו ומתנהל שיח עליהם, שמתוכו מזקקים ומנסחים את הבעיה החברתית העכשווית שהעלו.	התנסויות בחייו
4 שעה'	מהי בעיה חברתית? פער חברתי? 1 מצב הפערים בישראל 2 מצב הפערים בעולם	דרך השיתופים של התלמידים ליצר הבניית ידע על מהם פערים ובעיות?	בעיה חברתית, פער חברתי	1. דיון בכיתה על תיאור מקרה המבטא בעיה חברתית, בהתאם לבחירתם 2. צפייה ודיון בסרט שימצאו כקשור לבעיה שהביאו	ניסן נווה, רותית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות
4 שעה'	המשך - מהי בעיה חברתית? מהו	כנ"ל	כנ"ל	המשך דיון	ניסן נווה, רותית

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
	פער חברתי?			בכיתה	אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות
8 שעה	פיתוח "סצנת ה'X" מסוגיה פרטית לבעיה חברתית כללית	יצירת דיאלוג ולימוד משמעות "בעיה חברתית"	חקר ומחקר, בעיה סובייקטיבית ואובייקטיבית	מקיימים דיאלוג עליה במטרה שהתלמידים יזקקו וינסחו בעיה חברתית כללית אותה יחקרו ולה יציעו פתרון בהמשך העבודה.	
8 שעה	צילום כבעיה כללית הסצנה חברתית	חיזוק תאורטי של הבעיה הסוציולוגית	כיצד זווית קולנועית יכולה למקד בתכנים	התנסות בצילום ממוקד	
8 שעה	עיבוד ועבודת חקר	העמקה בקונפליקטים דרך עיבודם וחקירתם	קונפליקט, שוויון סובלנות	המנחה מוביל תהליך של עיבוד ועבודת חקר לגבי הבעיה החברתית, שהגיעו אליה מתוך הקונפליקט שעלה בסרט. שימוש בשני מקורות עדכנים, אמינים וקשורים לבעיה. בדיקה שסקירת הספרות ממזגת את שני המקורות, והיא מתאימה לבעיה. בסקירת הספרות מוצגת מסקנה הקשורה לבעיה שנבדקה .	
8 שעה	עיבוד ועבודת חקר			המנחה מוביל תהליך של עיבוד	

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
				ועבודת חקר לגבי הבעיה החברתית, שהגיעו אליה מתוך הקונפליקט שעלה בסרט. שימוש בשני מקורות עדכניים, אמנים וקשורים לבעיה. בדיקה שסקירת הספרות ממזגת את שני המקורות, והיא מתאימה לבעיה. בסקירת הספרות מוצגת מסקנה הקשורה לבעיה שנבדקה.	
6 ש'	הרחבת איסוף מידע באמצעות "אוריינות מדיה" - הדרכה בקריאת טקסטים מהמדיה בהקשר לסוגיה האזרחית שעלתה: טלוויזיה, רדיו, פרסום חוצות, אתרי אינטרנט.	הכרת כוחה של המדיה להשפיע על החברה, להעצים בעיות או להקטין	מדיה, סמלים, סימנים וקודים	נחקר: 1. האם הסוגיה מקבלת ביטוי באמצעי המדיה השונים - בהסתר או בגלוי. 2. האם יש מקום להביאה לידי ביטוי בה. 3. השפעת המדיה על הבעיה החברתית 4. נבדוק את יכולותיה לעדן אותה / לתת פתרון וכד' 5. התלמידים יקבלו כלים לשליטה בסביבות המגרות בהן הם חיים והצעות לכללים לצריכה	כספי, ד. (1993). (תקשורת המונים, כרך א', יחידות 1.0-1.1). תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה. עמ' 54-12. להרחבה (לעניין הפער בין התקשורת המילולית לתקשורת הלא-מילולית): גרבולסקי-ליכטמן, צ., בלום-קולקה, ש. ושמיר, י. (0229). (הצלחה וכישלון בשיח עימותים טלוויזיוניים: ניתוח שני מקרי מבחן. מגמות: כתב עת למדעי ההתנהגות. כרך מ"ו) 3-0

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
				נבונה וליצירה משפיעה.	רחל שליטא, אריאל פרידמן, רות הרטאן, אוריינות חזותית בפעולה, חינוך בעידן החזותי הוצאת מכון מופ"ת, סדרת "תמה", 2011
6 שעה	הרחבת איסוף מידע באמצעות "אוריינות מדיה" - הדרכה בקריאת טקסטים מהמדיה בהקשר לסוגיה האזרחית שעלתה: טלוויזיה, רדיו, פרסום חוצות, אתרי אינטרנט.	להיות משכיל צופה	כנ"ל	נחקר: 1. האם הסוגיה מקבלת ביטוי באמצעי המדיה השונים - בהסתר או בגלוי. 2. האם יש מקום להביאה לידי ביטוי בה. 3. השפעת המדיה על הבעיה החברתית 4. נבדוק את יכולותיה לעדן אותה / לתת פתרון וכד' 5. התלמידים יקבלו כלים לשליטה בסביבות המגרות בהן הוא חי והצעות לכללים לצריכה נבונה וליצירה משפיעה.	כנ"ל
8 שעה	לימודי עריכה ממוחשבת לסיפורי הווידאו	לדעת לערוך את התוצרים שלהם	כל מושגי העריכה	לומדים את תכנת העריכה פרמייר עם מחשב לכל ילד במטרה לגלות כלים להעברת מסרים, בהמשך ללימודי אוריינות המדיה הנ"ל	תוכנת פרמייר
8 שעה	לימודי עריכה ממוחשבת לסיפורי הווידאו	כנ"ל	כנ"ל	לומדים את תכנת העריכה פרמייר עם מחשב לכל ילד במטרה לגלות כלים להעברת	תוכנת פרמייר

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
				מסרים, בהמשך ללימודי אוריינות המדיה הנ"ל	
8 שעה	לימודי ממוחשבת לסיפורי הווידאו	כנ"ל	כנ"ל	לומדים את תכנת העריכה פרמייר עם מחשב לכל ילד במטרה לגלות כלים להעברת מסרים, בהמשך ללימודי אוריינות המדיה הנ"ל	תוכנת פרמייר
8 שעה	לימודי ממוחשבת לסיפורי הווידאו	כנ"ל	כנ"ל	לומדים את תכנת העריכה פרמייר עם מחשב לכל ילד במטרה לגלות כלים להעברת מסרים, בהמשך ללימודי אוריינות המדיה הנ"ל	תוכנת פרמייר
4 שעה	לימודי ממוחשבת לסיפורי הווידאו	כנ"ל	כנ"ל	לומדים את תכנת העריכה פרמייר עם מחשב לכל ילד במטרה לגלות כלים להעברת מסרים, בהמשך ללימודי אוריינות המדיה הנ"ל	תוכנת פרמייר
4 שעה	מסקנות ורפלקציה	לחלץ מהתלמידים מסקנות, מחשבה יצירתית ויכולת ביטוי ושינוי מתוך עצמם ויכולותיהם	מסקנה, חשיבה יצירתית, שינוי חברתי	הצגת מסקנות (מעבר משלב השעשוע לחוקי המשחק) מתוך כל מה שעברו עד כה - החל משלב הרעיון הספונטני שהביאו כבעיה עכשווית, הצגתו, המחקר הספרותי והשטח אודותיה ובחינת המדיה בהקשריו.	הלפמן, יעקב, 1991. חשיבה המצאתית שיטתית / תל אביב : אוניברסיטה הפתוחה, תשנ"א נספח ב': שיטות ליצירתיות, עמ' 92-102. בן חורין, ירדן, 2003. חשיבה המצאתית : תכסיסי חשיבה בפעולה . ירושלים : מכון ברנקו וייס לטיפוח החשיבה, תשס"ג.
4 שעה	המשך מסקנות והצגתן	כנ"ל	כנ"ל	במידה והתלמידים יבקשו להציג את	כנ"ל

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
				מסקנותיהם בכתב - ניתן יהיה לעשות זאת באמצעות כתיבת עבודת תחקיר או תסריט המגלם בתוכו את הסקת המסקנות.	
8 שעה	"הכל נעלם עם הזמן, לחלופות"	כנ"ל	כנ"ל	– פיתוח לפחות שתי אלטרנטיבות לבעיה החברתית שהעלו + צילום.	כנ"ל
6 שעה	בחירת האלטרנטיבה המטיבה ביותר לדעתם לפתרון הבעיה החברתית + צילומי סיום מקצועיים והשלמה לאלטרנטיבה שבחרו.	כנ"ל	כנ"ל	מקיימים דיון מעמיק ביניהם ועם המנחה המיומן על שתי האלטרנטיבות שהביאו כפתרונות לבעיה ובחרים אחת שהיא - היא מטלת הגמר הסופית.	כנ"ל
2 שעה	רפלקציה בערב אירוע סיום ופרידה עם ההורים, הקרנה המטלה + חלוקת תעודות.	העצמת הישגיהם ותוצר למידתם			
סה"כ	120				

- בכיתה י"א** תכלול התכנית 180 ש"ל, ותזכה את בוגריה ב 2 יח"ל. התוכנית בשנה זו תורכב מ - 60% עיוני בסוציולוגיה ו 40% הובלת פרויקט מעשי בתוצר וידיאו במסגרת צוותית. מספר ש"ש: 6 נושא: סוציולוגיה בסיפור וידיאו

בשנה זו, על בסיס הלמידה ליצירת "סיפורי וידיאו" המתקיימת בכיתה י- יצרו התלמידים את התכנים

והשלבים לפי הנושאים המפורטים בטבלה זו

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
4 שעה	מהי תרבות? מובנים שונים למושג תרבות	התלמידים יבינו את המושג תרבות	תרבות, יחסי גומלין חברתיים, הלם תרבות, דעות קדומות וסטראוטיפים שוויון סובלנות	קריאה בחומרים עיוניים וצפייה משותפת בתוצרי וידיאו המדברים על הנושא	ניסן נווה, רנית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות 41-48
8 שעה	מהם מרכיבי תרבות?	התלמידים ילמדו להבחין בין נורמות לבין ערכים, וידונו בשאלת דומיננטיות של תרבות	מרכיבי תרבות: חומרית, לא חומרית. ערכים: הגדרה, סולם ערכים, קונפליקט ערכים. נורמות: הגדרה, סוגי סנקציות, סמלים סימנים ושפה.	קריאה בחומרים עיוניים וצפייה משותפת בתוצרי וידיאו המדברים על הנושא	ניסן נווה, רנית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות 46-73 המאמר של הול: "הלשון האלמת"
3 יחידות לימוד* 8 שעה, סה"כ 24 שעה	"תחנת הבנה" - יצירת סיפור וידיאו על "מהי תרבות ומרכיביה" כפי שלמדו	התלמידים יתרגמו את הידע שהפנימו לכדי יצירת תמונה וקול	כל המושגים שלמדו עד כה	יצירת סרטון קצר המרכז בתוכו את נושא התרבות	
3 יחידות לימוד* 8 שעה, סה"כ 24 שעה	עריכת הסרטונים שיצרו בנושא תרבות	התלמידים יבחרו מוזיקה וטכניקות עריכה להעברת המסר החינוכי בצורה מחודדת	סאונד, אפקטים ויתר הכלים בעריכה	עריכת התוצרים שלהם כביטוי החומר שלמדו	
8 שעה	מיסוד חברתיים בסיפורי וידיאו	התלמיד יכיר תכונות של מוסדות מהמוסדות החברתיים הבאים: חינוך, חוק, תקשורת המונים. התלמיד יזהה מוסד חברתי בטקסט שלא	מושגים: מוסדות חינוך, מוסדות חוק, תקשורת המונים	יוצגו סרטים של התלמידים עד כה והם ילמדו לשאול שאלות עליהם במטרה לחלץ את המושגים המרכזיים	ניסן נווה, רנית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס

			נקרא		כרך א תרבות עמודים 65-68
3 שעה	מיגדר	התלמידים יעמיקו בנושאי מגדר כגון העדפה מתקנת לנשים, סטטוס מגדרי, אמהות וקריירה ושחרור האשה.	הבחנה בין מין ומיגדר. שוויון, הוגנות, צדק	דיון בנושא	ניסן נווה, רנית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות עמ' 69 המאמר "תרבות ומגדר".
3 שעה	אוריינות המדיה סביב מגדר	התלמיד יבין כיצד מיוצגים המגדרים השונים במדיה	מיניות ומגדר במדיה	צפייה מודרכת	סרטים ופרסומות
2*8 שעה סה"כ 16 שעות	שסעים בחברה הישראלית: היסטוריה – גורמים לפער ביטויים לפער היווצרות הפער העדתי / חברתי.	התלמידים יכירו את הרקע להיווצרותן של עיירות הפיתוח ושכונות המצוקה ויקיימו דיון על שוויון הזדמנויות, ועל הסיכוי של בוגרי השכונות להצליח בישראל.	שסעים בתקופת היישוב: עליית התימנים, יחס הפקידים ל "מזרחים". מעברות, עיירת פיתוח, גלי העלייה של שנות ה 50, תק' הצנע, שוויון הזדמנויות ומוביליות חברתית. אירועי מפתח: מהומות ואדי סאליב, הפנתרים השחורים	הקרנת סרט ושימוש במקורות היסטוריים: יחס הפקידות ליהודי המזרח בתקופת היישוב, הצגת השיקולים בעד ונגב ליישוב עולים מעדות המזרח בעיירות פיתוח. לימוד העובדות ודיון כיתתי	"ערסים ופרחות – האליטות החדשות", ערוץ 8, 2016 להיות אזרחים בישראל: מדינה יהודית דמוקרטית. הוצ' מעלות. פרק ב': החברה הישראלית: חברה רבת שסעים, עמ' 276-354. אפרים יער וזאב שביט, 2001.

מגמות בחברה הישראלית ת"א, הוצ' האוניברסיטה הפתוחה, חלק א'. מדיניות העלייה והקליטה בשנות ה 50 : 405-396 , אי שוויון במדינת ישראל, עמ' 533-571 חלק ב': שסעים חברתיים בתרבות הפוליטית, עמ' 743-771					
ניסן נווה, רונית אלעד ואורית רן , 2005 , סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות 87-100	ביקור במוזיאון + דיונים	תרבות משנה, מיעוטים(אתניים וגזעים) שוויון , "יחודיות, פלורליזם, נתינה	התלמידים ילמדו את המחיר שחברה משלמת כאשר היא מאפשרת לתרבויות המשנה לפעול על-פי הערכים והנורמות שלהן ויבינו את הפער בין המדיניות המוצהרת בסוגיית קליטת עלייה לבין המציאות.	יחסי תרבות בחברה הטרוגנית ומהם הגורמים להתפתחות תרבות הטרוגנית זה מתוך חוברת משרד החינוך ללימודי סוציולוגיה. לי זה ברור מאוד הנושא	8 שע'
צחור זאב, 2002 "יחסי מרכז- פריפריה", בתוך "ישראל - האדם והמרחב: נושאים נבחרים בגיאוגרפיה", מט"ח,	התלמידים יצפו בפרקים נבחרים מהסדרה "ערסים ופרחות - האליטות החדשות" ויצפו ב"לואיס חוזר הביתה", עונה 2 מחברים ויקיימו דיון במטרה לחלץ מתוכם את הפערים בין מרכז לפריפריה	פער בתודעה: מהו מרכז, מהי פריפריה, פערים בחינוך, בהשכלה גבוהה, בשכר, בדיוור, בנגישות לתרבות, בברירות	התלמידים ילמדו מושגים בנושא הפער בין מרכז לפריפריה בגיאוגרפיה ובישראל וילמדו על ההשפעה של הפער הזה על המצב החברתי בישראל	מרכז מול פריפריה בישראל	8 שעות

http://lib.cet.ac.il/pages/item.asp?item=4825 "ערסים ופרחות – האליטות החדשות", ערוץ 8, 2016 "					
	התלמידים יסיירו בשכונות פריפריה ובשכונות "מרכז" וילמדו על ההבדלים	פערים אורבניים ותרבותיים בשכונות	התלמידים יחוו את הפערים בסיוורים במקומות ולא מהספרים	מרכז מול פריפריה בישראל	6 שעות
	התלמידים יראיינו בני משפחה על סיפורם האישי בארץ	גורל, מזל, בחירה, רשות, חוזק וחוסן, מציאות ודמיון	התלמידים ישמעו ממשפחותיהם על הרקע ממנו באו ולאן בעיניהם הם שייכים "באמת"? פריפריה או מרכז?	מרכז מול פריפריה בישראל	6 שעות
סבירסקי, שלמה, דגן- בוגלו, נוגה, יעדים לתיקון החינוך, 2011 : http://adva.org/wp-content/uploads/2015/02/edu_20111.pdf קרין, תמר, שפרמן, המכון הישראלי לדמוקרטיה, בתוך השכלה גבוהה גיליון 54 יוני 2007 : אי		ריבוד, מוביליות חברתית והקשר ביניהם זכאות לתעודת בגרות, אחוז מסיימי תיכון, אחוז אקדמאים לפי יישוב, מכללה לעומת אוניברסיטה	תלמידים יכירו מושגי יסוד בתחום הפער בהשכלה ויתנסו בחשיבה על אפשרויות המדינה לצמצם את הפער	פערים בחינוך ומוביליות חברתית: תיכון, אקדמיה	6 שעות

שוויון בהשכלה הגבוהה בישראל : https://www.idi.org.il/parliaments/8618/8620 מגמות בחברה ישראלית, ת"א האוניברסיטה הפתוחה, 2001 , חלק ב'. אי- שוויון במערכת החינוך וההתמודדות עמו עמ' 944- 951 . מרכז אדווה: שלמה סבירסקי אתי קונור-אטיאס נוגה דגן-בזגלו - "איפה החצי השני? בני הנוער שאינם זכאים לתעודת בגרות": http://adva.org/wp-content/uploads/2016/08/others-half-2.pdf					
ידע שרכשו במפגשים האחרונים	צילום יצירות		התלמידים יבצעו תהליך הפנמה וחיבור לעולמם של החומר הנלמד עד כה דרך יצירת סרטוני וידיאו העוסקים בנושא מרכז מול פריפריה בכל התחומים שלמדו	יצירת סיפורי וידיאו סביב הנושאים שלמדו	3*8שע, סה"כ 24 שעות
	עריכת התוצרים שלהם כביטוי החומר שלמדו	סאונד, אפקטים ויתר הכלים בעריכה	התלמידים יבחרו מוזיקה וטכניקות עריכה להעברת המסר החינוכי בצורה מחודדת	עריכת הסרטונים שיצרו בנושא תרבות	3 יחידות לימוד 8*שע, סה"כ 24 שע'
כל הנ"ל	דרך חיבורי היצירה	כל המושגים שלמדו	ובנוסף, עבודה עיונית מסכמת על	סיכום למידה דרך חיבור כל	8 שע'

			בסיס התוצרים	תוצרי הוידאו	
				180 ש"ש	סה"כ
בסוף כיתה י"א - יהיה להם סיפור וידיאו המכיל בתוכו את כל הנושאים הנ"ל, שהוא הפרויקט המעשי, בנוסף לנייר עמדה בכתב המסכם את תהליכים והמסקנות לאור עשייתו באורך של עד 200 מילים.					

• **בכיתה י"ב** תכלול התכנית 180 ש"ל, ותזכה את בוגריה ב 2 יח"ל. התוכנית בשנה זו תורכב מ -

33% עיוני בקרימינולוגיה ו 66% הובלת פרויקט מעשי במסגרת צוותית.

מספר ש"ש: 6 נושא: קרימינולוגיה

בכיתה י"ב, ישולבו נושאי הקרימינולוגיה בתהליך בניית "סיפורי הוידאו", שבעצם יסגור את טרילוגיית

"סיפורי הוידאו", שיצרו לאורך שלושת שנות הלימוד.

הסיבה שבחרנו קרימינולוגיה לסיום, כי לאחר תהליך של התבשלות ובשלות - הנוער, שחלקם מוגדרים במצבי

סיכון - יקבל כלים להבין, להכיל ולשנות את ההתנהגויות שלהם

שעות	נושא	מטרות אופרטיביות	מושגים מרכזיים	דרכי למידה	ביבליוגרפיה לתלמיד
6 ש"ש	מבוא לקרימינולוגיה *מדע או דיסיפלינה * . הגדרות הסטייה השונות * .דרכי מחקר בקרימינולוגיה * סוגי עבירות שונות	ידע, השוואה	מדע בינתחומי עבריינות, פשע, סטייה חברתית, יחסיות הסטייה, עבירה טבעית, סקר קורבנות, סקרי דיווח עצמי, עבריינות סמויה ניתוח קוהורטות, רצח, הריגה, "סודות כוונת התחילה", הטרדה מינית, שוד.	דיון + צפייה בסרטים בנושא	שוהם 2004 עמ' 13-29, 'עמ 36-84.
8 ש"ש	תיאוריות פסיכולוגיות לעבריינות. *גישות פסיכואנליטיות: • הגישה ההתייחסותית • וויניקוט • מלאני קליין *טכניקות נטרול.	ידע, הבנה, השוואה ויישום	פסיכופתיה, רמות המודעות (תת מודע, סמוך למודע, מודע), ממדי האישיות - - (סתמי, אני, אני עליון. טכניקות נטרול, טכניקות לנטרול רגשי האשם, מנגנוני הכחשת האחריות למעשה, הכחשת הנזק, הכחשת מצב, הפניית האשמה כלפי המאשים, פנייה לערכים נעלים יותר, כוונה	התלמידים ידונו בכיתה על התיאוריות העיוניות השונות, שבעקבותיהם יצטרכו למצוא סרט / קליפ המעביר את הנושא	שוהם 2004 עמ' 170-283 אדד מ. 1989 - העברין בהתהוותו

		להשיב בעתיד את הנזק לקדמותו, בקרה מבפנים ומבחוץ			
4 ש'ע	למידה התנהגותית בנדורה - *תאוריית הבלימה רקלס	ידע והבנה	הפנמה, הזדהות, התניה, אינסטינקטים, למידה, חיקוי, חיזק ישיר, חיזוק נצפה, חיזוק עצמי, הנעה.	דיון בכיתה על קטע קריאה שיקבלו הביתה	ניסן נווה, רונית אלעד ואורית רן, 2005, סוציולוגיה במעגלי החברה, הוצ' רכס כרך א תרבות
8 ש'ע	מבוא תיאוריות על גיל ההתבגרות. - זהות לעומת חוסר גיבוש התפקיד - מרסיה	ידע והבנה	זהות, משבר ומחויבות, חסר הגיבוש, המשועבד, בעל האורכה, משיג הזהות.	התלמידים יצפו בצפייה מודרכת בסרט התבגרות (Boyhood), שבעקבותיו יקראו יחד עם המנחים חומרים תיאורטיים מהביבליוגרפיה המצ"ב ויבדקו את מפגש התיאוריה עם המוצג בסרט	מוס 2002 עמ' 80-98 עמ' 163-165 סרט "התבגרות", 2014 צירתו הקולנועית של הבמאי ריצ'רד לינקלייטר, צולמה לאורך 12 שנה עם אותה קבוצת שחקנים קבועה בכיכובם של פטרישה ארקט ואית'ן הוק. הסרט, עוקב אחר מייסון (קולטריין), מגיל 6 ולאורך העשור הראשון הסוער בחייו, בו הוא חווה בין היתר את גירושי הוריו, מעברי בתים, נישואין מחדש, מעברי בתים ועוד..

8 ש'ע	עבריינות נוער הרקע על התופעה. - *היקף התופעה. *אפיון האוכלוסייה. * בעיות מיוחדות עם נוער.	ידע, הבנה, השוואה ויישום	הגדרות, היקף התופעה, מאפייני העבריינים, מאפייני עבירות הנוער, "חוק הנוער (טיפול והשגחה) (תש"ן 1960", "חוק הנוער) שפיטה ענישה ודרכי טיפול) תשל"א 1971	צפייה בסרטים "באזז" ו"סרמיל" ובעקבותיהם קריאה משותפת של החומרים בביבליוגרפיה ודיון כיתתי	זלבה 1998 עמ' 163-184 שוהם 2004 עמ' 539-553 "באזז", 1998, "סרמיל" 2007.
4 ש'ע	תיאוריות לעבריינות נוער, נוער מצוקה ובני - טובים. * כנופיות נוער.	ידע, הבנה, השוואה ויישום	מאפייני תת התרבות העבריינית, אמצעי תקשורת ופשיעת נוער, פנאי, שעמום וחוסר אמצעים, סוגי כנופיות נוער, כנופיות הכיף, אלימות, רכוש, נוער במצוקה מרד זכרי נוער בני טובים לעומת נוער מצוקה.	דיון בכיתה	שוהם 2004 עמ' 556-566 חוקי ילדים ונוער, אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון, ד"ר סער הראל, ד"ר אילן שמשי ואילנה בזגלו, 2017 http://meyda.education.gov.il/files/YeledNoarBesikun/noarlaw.pdf
6 ש'ע	מניעת עבריינות - תאורית הפעולות הרוטיניות. *טיפול ומניעה של נוער.		פעולות שגרתיות, זמינות בקורבן, תהליכים ומגמות של פשיעה בקהילה, הקשר לתאוריית הבקרה, שיטת המבחן, יעילות המבחן, נוער בבתי כלא, טיפול המשטרה בבני נוער.	דיון בכיתה	גבע 1996 . עמ' 27-34 ; כוכבי- סמסליק, א', סמדג'ה, נ' ומויאל, ח' (2007). מסע החסות אל הנוער. תל אביב: עינב. מויאל, ח' (2000). פדגוגיה טיפולית: ביה"ס כמרחב פוטנציאלי. זמין באתר חסות הנוער: http://shaar.org.il/files/93f42b19e3aaa2a92c8a7bfa4c0b0edc.pdf שור, א' ופריירה, פ' (1990). פדגוגיה של שחרור. תל אביב: מפרש.
8 ש'ע * 3, סה"כ 24 ש'ע,		הפנמת החומר והבאתו לידי ביטוי מנקודת		יצירת סרטון כתהליך הפנמת	

	מבטם של הילדים	ידע עד כה	
3 יחידות לימוד 8*שע', סה"כ 24 שע'	עריכת שיצור תרבות הסרטונים בנושא	התלמידים יבחרו מוזיקה וטכניקות עריכה להעברת המסר החינוכי בצורה מחודדת	סאונד, אפקטים ויתר הכלים בעריכה
3 שע'	סמים הפלילי. - ההיבט	התלמיד ירכוש ידע בנושא	פקודת הסמים המסוכנים, תופעת הסמים בחברה המודרנית, הקשר בין הסמים לפשיעה, טיפול המשטרה בנושא הסמים.
6 שע'	שימוש בסמים הבניה של בעיה חברתית. סמים ההיבט החברתי	התלמיד ירכוש ידע בנושא	בעיה חברתית, ממד סובייקטיבי, ממד אובייקטיבי. הנזקים החברתיים, תלות, לגליזציה של סמים, שיקום נרקומנים אכזבה ותקווה.
3 שע'	סיווג של סמים והשפעותיהם. סמים חוקיים שימוש באלכוהול וטבק.	ידע והבנה	סמים מעוררים, סמים מדכאים, משככי כאבים, סמים נרקוטיים, סמי הזיות, התמכרות, תלות. חומר פסיכואקטיבי, צריכת אלכוהול כרונית אלכוהוליזם.
8 שע'	סמים בסרטים ובטלוויזיה	אוריינות המדיה בנושא הסמים. מעקב אחר הקשר בין בידור לכלכלה מאפשר חשיפת מסרים סמויים לצד הגלויים של עולם המדיה.	התלמידים יצפו בסדרות, פרסומות וסרטים בהם יש שימוש "נוצץ" בסמים ובאלכוהול וננתח יחד איתם: מי הם היוצרים ומה מטרת
			טייכמן 1991 עמ' 17-43 זלבה 1998 עמ' 156-161 סמים ואלכוהול בישראל: נתוני רקע, חקיקה, ופעילות גופי מדינה, 2015 ד"ר עדי ענבר http://main.knesset.gov.il/Activity/Info/MMM/Summaries19/Drugs.pdf
			גוד 2002 עמ' 176-178 טייכמן 1991 עמ' 128-130 עמ' 196-197
			מומחה בתחום
			הרצאה בנושא על ידי מומחה ודין בעקבות ההרצאה
			טריינספוטנינג (בריטניה 1996), רקוויאם לחלום (ארה"ב 2000), שאיפות (ארה"ב 2001), פרסומות בנושא (סיגריות ואלכוהול)

			המשתתף יקבל כלים לשליטה בסביבות המגרות בהן הוא חי והצעות לכללים לצריכה נבונה וליצירה משפיעה.		
	המסר? אילו סגנונות חיים, ערכים, ונקודות מבט מיוצגים במסר? מה הטכניקות שמשכו את תשומת ליבי? מה הוא רוצה להשיג? מה המפרסם/היוצר חושב עלי כאשר הוא בוחר להראות לי דווקא את זה? כיצד אנשים שונים יפרשו את המסר? מה הושמט מהמסר?				
6 שעי	תכניות מניעה	ידע והבנה	מניעה, חיסון, גורם סיבתי, גישה חיסונית, גישה מניעתית, גישה התפתחותית.	דיון על תכניות מניעה	טייכמן 1991 ; הראל-פיש, י' (2014). "חוסן נעורים": הטמעת אסטרטגיה יעילה למניעת התנהגויות סיכון ולקידום רווחתם של ילדים ובני נוער. בתוך ר' צימר, ח' בוני-נח (עורכות), מניעת השימוש בסמים ובאלכוהול (עמודים 38-76). ירושלים: הוצאת מוסד ביאליק. עמ' 148-159 שגיא, ש' (2011). מניעת שימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב ילדים ונוער: לאן מכוונת אותנו הגישה הסלוטוגנית? כתב עת ישראלי לחינוך וקידום הבריאות, 4, עמודים 26-31.
8 שעי * 3, סה"כ 24 שעי	הפנמת החומר והבאתו לידי ביטוי מנקודת של מבטם הילדים	יצירת סרטון כההליך הפנמת ידע עד כה	רעיונות לסרטים שקשורים לנושאים של שימוש בסמים או באלכוהול		

בסיטואציות בהן הם נתקלו במציאות .					
לאור הנלמד עד כה, ישתמשו התלמידים בידע שרכשו ויביאו אלטרנטיבות	יצירת סרטון אלטרנטיבי להתמודדות עם הנושא		הפנמת החומר והבאתו לידי ביטוי מנקודת של מבטם של הילדים		8שע' * 3, סה"כ 24שע'
	עריכת התוצרים שלהם כביטוי החומר שלמדו	סאונד, אפקטים ויתר הכלים בעריכה	התלמידים יבחרו מוזיקה וטכניקות עריכה להעברת המסר החינוכי בצורה מחודדת	הסרטונים בנושא עריכת שיצרו תרבות	3 יחידות לימוד * 8שע', סה"כ 24שע'
	התלמידים יקיימו דיון על התוצרים שלהם כתהליך הפנמת הידע ויכינו נייר עמדה בכתב המסכם את התהליך			סיכום	4 שע'
				הקרנות חגיגות והצגת תוצרים	2 שע'
				180	סה"כ

דרכי הערכה:

פרויקט/עבודה שכתב י	תיאור	אחוז יח"ל) מציון 5)
נוכחות	התמדת התלמיד/ה	2%
מטלות עיוניות	סקירה ספרותית של התכנים	2%
השתתפות פעילה	התלמידים מביעים עצמם ועובדים בצוות	5%

10%	הצליחו לתרגם את הנושא לכדי סיפור וידיאו	תוצר הוידאו
1%	טקסט של כשלושה עמודים, בו ינתח התלמיד את סיפור הוידאו בכתב ויסביר אותה לצופה הפוטנציאלי, תוך הסבר עקרונות מדעי החברה המתאפיינים בו לפי למידתו.	מטלה עיונית מסכמת
20%		סה"כ כיתה י'
		כיתה י"א
14%	לפי נושאי הלימוד	3 מטלות וידיאו בכיתה, שילון בטקסט המסביר את הרציונאל וחיבורו התיאורטי למדעי החברה
6%	לפי נושאי הלימוד	3 מטלות וידיאו בבית,
6%	התמדת התלמיד	השתתפות ונוכחות
2%	על השקעת התלמיד והתקדמותו האישית	הערכת מורה
12%	התוצר צריך להיות נגיש לקהל יעד ועל התלמיד להציע דרכי הפצת הסרט	פרויקט סיכום שנה: סיפור וידיאו בעל השפעה לשינוי
40%		סה"כ יא
		כיתה י"ב
6%	לפי נושאי הלימוד	3 מטלות וידיאו בכיתה
6%	לפי נושאי הלימוד	3 מטלות וידיאו בבית
6%	התמדת התלמיד	השתתפות ונוכחות
2%	על השקעת התלמיד והתקדמותו האישית	הערכת מורה
20%	התוצר צריך להיות נגיש לקהל יעד ועל התלמיד להציע דרכי הפצת הטרילוגיה	הצגת הטרילוגיה שיצרו, לצד עבודה עיונית המסכמת את שלושת השנים.
40%		סה"כ יב

ביבליוגרפיה:

אדד, מ ; רהב, ג ; שוהם, ג (2004) קרימינולוגיה ; שוקן ; ירושלים ותל אביב. -

אדד מ. (1989), העבריון בהתהוותו, הוצאת אור עם.

אדד, מ (2013). "עבריינות במצבים של דעת מעומעמת", צוהר לבית סוהר 15 , רמלה: שירות

- בתי סוהר, מחלקת תקשורת והסברה, עמ' 108-118.
- אלוני, נ' (2008). דיאלוגים מעצימים בחינוך ההומניסטי. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- שור, א' ופריירה, פ' (1990). פדגוגיה של שחרור. תל אביב: מפרש.
- אלירם, י (1996) משטרה וחברה מבוא למדעי המשטרה ; ירושלים ; מולטיפרס. -
- בר אל צ., נוימאיר מ. (- 1966) מפגשים עם הפסיכולוגיה (1), רכס, אבן יהודה.
- בר אל צ., נוימאיר מ. (- 1966) מפגשים עם הפסיכולוגיה (2), רכס, אבן יהודה.
- בלסקי, ז (1995) מראות המשטרה ; [172].
- בשן, ע (2000) משטרת ישראל דין וחשבון שנתי - 2000 ; המחלקה לתקשורת, אגף קהילה ומשא"ז.
- גבע ר. (1996), אסטרטגיות במניעת פשיעה, גרפ פרס ירושלים.
- גוד, א (2002) על הסטייה ; האוניברסיטה הפתוחה ; רמת אביב, תל אביב ; עמודים - - 125-129 .
- גימשי ד. (2003), משטרה בדמוקרטיה, משטרת ישראל, ירושלים.
- גימשי, ד (1999) שיטור קהילתי בישראל ובעולם ; משטרת ישראל ; היחידה לשיטור קהילתי ; המטה הארצי ; ירושלים ;
- הראל-פיש, י' (2014). "חוסן נעורים": הטמעת אסטרטגיה יעילה למניעת התנהגויות סיכון ולקידום רווחתם של ילדים ובני נוער. בתוך ר' צימר, ח' בוני-נח (עורכות), מניעת השימוש בסמים ובאלכוהול (עמודים 38-76) ירושלים: מוסד ביאליק.
- זיו, י', בהרב, י' (2001). מסע קבוצתי – המדריך למנחה קבוצות. תל אביב: גל.
- זלבה. (1998), משטרה אסופת מאמרים, הוצאת משטרת ישראל. -
- כספי י. (1996) סמים מסוכנים מדיניות פיקוח אכיפה ומשפט, הוצאת תמר ת"א. -
- מסר הראל, א (- 2001) צוהר לבית הסוהר ; שירות בתי הסוהר ; לשכת הדוברות. - -
- מסר הראל, א (- 2002) התמודדות עם נגע הסמים בשירות בתי הסוהר ; שירות בתי הסוהר, - - לשכת הדוברות.
- נווה, נ ; רוט הלר, ד (- 1993) היחיד והסדר החברתי ; עם עובד ; תל אביב. - -
- נווה, נ"א אלעד וא' רן, **סוציולוגיה במעגלי חברה: תרבות**, הוצאת רכס, 2003.
- נווה, נ"א אלעד וא' רן, **סוציולוגיה במעגלי חברה: קבוצה**, הוצאת רכס, 2003.
- רהב, ג (1987) סטייה חברתית ; { 1 } ; האוניברסיטה הפתוחה ; רמת אביב, תל אביב. - -
- רהב, ג (1987) סטייה חברתית ; [4] ; האוניברסיטה הפתוחה ; רמת אביב, תל אביב. - -
- רהב, ג (1987) סטייה חברתית ; [2] ; האוניברסיטה הפתוחה ; רמת אביב, תל אביב. - -
- רהב, ג (1987) סטייה חברתית ; [6] ; האוניברסיטה הפתוחה ; רמת אביב, תל אביב. - -
- שביט, ג' ושוהם, ג' (1990) עבירות ועונשים ; עם עובד ; ספריה אוניברסיטאית.
- פוירשטיין, ר' (1998). האדם כישות משתנה - על תורת הלמידה המתווכת. תל אביב: הוצאת משרד הביטחון.
- שגיא, ש' (2011) מניעת שימוש בחומרים פסיכואקטיביים בקרב ילדים ונוער: לאן מכוונת אותנו הגישה הסלוטוגנית? כתב עת ישראלי לחינוך וקידום הבריאות, 4, 26-31 .
- Antonovsky, A. (1979). Health, Stress and Coping. San Francisco: Jossey-Bass

.Publishers

.Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman

.Rogers, C, R. (1969). Freedom to Learn. Ohio: Charles E. Merrill